

تمرین‌های کاربردی شطرنج

۶۰۰ درس از تاکتیک تا استراتژی

سیاه بزرگ با مربی تمرین است

این منصوبه از حامی نظام سیرا است و نظر ندارد

ری چنگ

ترجمه: احسان محمد اسماعیل

به نام خداوند جان و خرد
کزین برتر اندیشه برنگذرد

تمرین‌های کاربردی شطرنج

۶۰۰ درس از تاکتیک تا استراتژی

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج نویسنده
ری چنگ

ترجمه

احسان محمد اسماعیل

WWW.ACHMAZSTORE.IR

انتشارات فرزین

سرشناسه : چنگ، رای، ۱۹۵۲-م. Cheng, Ray
 عنوان و نام پدیدآور : تمرین‌های کاربردی شطرنج، ۶۰۰ درس از تاکتیک تا استراتژی /
 نویسنده چنگ ری : ترجمه احسان محمد اسماعیل
 مشخصات نشر : تهران، فرزین، ۱۳۹۱
 مشخصات ظاهری : ۲۷۲ ص. مصور، جدول
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۱۷-۵۰-۲
 وضعیت فهرست نویسی : فیپا
 یادداشت : عنوان اصلی :
 Practical chess exercises: 600 lessons from tactics to strategy.C,2007.
 موضوع : شطرنج -- راهنمای آموزشی
 شناسه افزوده : محمد اسماعیل، احسان، مترجم
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۱ ت ۹ ج / GV۱۴۴۵
 رده بندی دیویی : ۷۹۴/۱۰۷
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۰۴۶۵۳۶

فرزین

انتشارات فرزین

تمرین‌های کاربردی شطرنج

نویسنده: ری چنگ

ترجمه: احسان محمد اسماعیل

چاپ و صحافی: طیف‌نگار

شمارگان: ۱۲۰۰ جلد

چاپ اول: ۱۳۹۲

بها: ۷۵۰۰ تومان

ISBN: 978-600-5017-50-2

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۱۷-۵۰-۲

انتشارات فرزین: خیابان انقلاب، ابتدای خیابان دانشگاه، شماره ۱۷۴

تلفن فروشگاه: ۰۶ ۲۴ ۴۶ ۶۶ دفتر مرکزی: ۰۹۰ ۴۱ ۴۸ ۶۶

مقدمه مترجم

چون فاش شد این لحظه زما سر اناالحق فتوی بده ای خواجه که مستوجب داریم
آن را غم دارست که دور از رخ یارست ما را چه غم از دار که رخ در رخ یاریم

خواجوی کرمانی

کتابی که در دست دارید برای بالا بردن سطح مهارت شما طراحی شده است. مهارت آن چیزی است که تک تک شطرنج‌بازان برای بدست آوردن نتایج بهتر باید آن را کسب کنند و این جز به مدد تمرینات مداوم، بازیهای زیاد و یادگیری پیوسته حاصل نخواهد شد. تفاوت ظریفی است میان دانستن و انجام دادن، میان دانش و مهارت.

کتاب شامل ۶۰۰ تمرین کاربردی شطرنج است که بازیکنان در سطوح توانایی متفاوت می‌توانند از آن بهره‌مند شوند و با حل تمرینها، نقطه ضعفهای خود را پوشش دهند. در کتاب اصلی پاسخها در صفحه روبروی تمرینات آورده شده است و نویسنده تاکید بر استفاده از یک برگ کاغذ سفید برای پوشاندن آنها دارد. در ترجمه فارسی، پاسخها را به انتهای کتاب بردیم تا با نگاه ناخودآگاه به پاسخها، از ارزش تفکر مستقل درباره تمرینها کاسته نگردد.

مترجم امیدوار است تا این کتاب مورد پسند جامعه شطرنج مملکت قرار گیرد و گام مثبتی در ارتقای سطح مهارت شطرنج بازان عزیزمان برداشته باشد.

پیشکش به قهرمان جهان

مطهره اسدی

و پدر و مادر بزرگوارش

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج

WWW.ACHMAZSTORE.IR

فهرست

۶ نشانه‌های کتاب

۷ پیشگفتار

۱۱ مقدمه مولف

۱۷ تمرینهای کاربردی

۱۱۷ پاسخ تمرینها

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج

WWW.ACHMAZSTORE.IR

نشانه های کتاب

+ = کیش

= مات

x = گرفتن

!! = حرکت درخشان

! = حرکت خوب

?! = حرکت مشکوک

!? = حرکت جالب توجه

? = حرکت بد

?? = اشتباه فاحش

□ = حرکت سفید

■ = حرکت سیاه

* = ساده

** = متوسط

*** = دشوار

**** = بسیار دشوار

WWW.ACHMAZSTORE.IR

پیشگفتار

ری چنگ عاشق شطرنج است. من این را می دانم چون او چندین سال شاگرد خودم بوده و از شور و اشتیاقش هرگز کاسته نشده است. با این همه وقتی ری اولین بار به من گفت که می خواهد کتابی شامل تمرینهای آموزشی برای بازیکنان آماتور بنویسد، شک کردم. سهم بالایی از بازار شطرنج اختصاص به مواد آموزشی دارد که در میان آنها کتابهایی که شامل مجموعه وضعیتهایی برای حل کردن است، به وفور یافت می شود. اما هنگامی که ری طرح خود را برای تدوین کتابش برایم توضیح داد، توجه و اشتیاق مرا بیشتر و بیشتر جلب کرد. او چندین ایده نوآورانه پیشنهاد کرده بود، روشهایی که فرصت نابی در اختیار خواننده می گذاشت تا مهارتهای مورد نیاز برای بازی واقعی را بیاموزد.

نخست، به جای اینکه تمرینها را مطابق با مضمونهایشان دسته بندی کند، آنها را در هم آمیخته تا دانش آموز هیچ پیش زمینه ذهنی از نوع وضعیت پیش رو و نحوه روبرو شدن با آن نداشته باشد. آیا با یک کیش و مات ساده طرفیم یا با یک ادامه تاکتیکی و پیچیده یا اینکه وضعیت یک راه حل ناب استراتژیکی دارد؟ شاید هم آمیزه ای از تمام این عوامل و به ویژه مضمونها در کار باشد؟ مقصود ری در بازنگری کارش آشکار خواهد شد: این دقیقاً همان موقعیتی است که یک بازیکن در جریان یک بازی واقعی با آن روبرو می شود! هنگامی که انجام حرکت بعدی شما را در نظر آوریم، در می یابیم که شما فقط خودتان هستید که باید در مورد بازیتان تصمیم بگیرید و آن هم بر مبنای فرآیند تفکر شخصی خودتان و بی کمک دیگری صورت می پذیرد. از اینکه فکر کنم هیچ کتاب دیگری تمرینهایش را بدین شیوه و بدون راهنمایی برای نحوه ادامه کار، طرح نکرده است، حیرت زده می شوم. مثلاً کتابهایی که از شما می خواهند تا مات در یک یا دو یا سه حرکت را پیدا کنید، نیتشان را آشکار کرده اند، یا حتی کتابهایی که می پرسند "بهترین حرکت کدام

است؟ "یواشکی به شما در مورد مضمونها و گزینه های مناسب، خبر داده اند. اما در مقام مقایسه کتاب ری شما را وادار می کند تا مهمترین کار ممکن را انجام دهید: خودتان فکر کنید.

مسئله وابسته بعدی، درجه دشواری تمرینهاست. اکثر کتابهای تمرین از مسائل ساده به پیچیده تر می رسند. برخی هم خیلی واضح به دشواری راه حل وضعیت داده شده برای خواننده اشاره می کنند. مجدداً می دانیم که در دنیای واقعی رقابت ها هیچ اطلاعی در این باره به بازیکنان داده نمی شود. بنابراین ری کاری را انجام داده که در بازنگری آن بدیهی به نظر می آید: او نه تنها طیف وسیعی از تمرینها را از ابتدایی تا پیچیده برگزیده است بلکه با چینش درهم آنها از لحاظ دشواری و آسانی، کار را به سامان رسانده است. باز هم بگویم که چنین آرایش ساده ای از مطالب آموزشی کمیاب است حتی اگر در سایر کتابهای شطرنجی هم یافت شود.

جدا از این نوآوریها درباره خود تمرینها چه می توان گفت؟ ری بیش از یک سال را صرف گردآوری مثالها کرده و بخش بزرگی از آنها را از منبعی نامتعارف استخراج نموده است، یعنی از بازیهای بازیکنان آماتور. اینها نمونه هایی هستند که در اینترنت بازی شده بودند، جایی که من جرئت کرده می گویم در اکثریت بازیها بازیکنانی جدی ترجیح داده بودند تا به مبارزه پردازند. همانهایی که با شرکت در بازیها از طریق اینترنت می کوشند تا شناختی از کمبودها و استعدادهای واقعی خویش بدست آورند. این اشخاص چندان تفاوتی با آنهایی که در بازیهای پشت میز حضور می یابند، ندارند جز آنکه با مطالعات کاربردی می توانند به میزان رضایت بخشی راهشان را پیدا یا مسیرشان را تصحیح کنند. درک ری از نحوه تفکر آماتورها به او اجازه داده است تا پهنه ای از بدفهمی ها و غفلتها را متذکر شود که این نکات به ذهن استادانی که معمولاً کتابهای تمرین را می نویسند، خطور نمی کند. آن استادان در اغلب موارد مثالهایی تاکتیکی را از بازیهای استادانه ردیف

می کنند بی آنکه توجه خاصی به مخاطب آماتور داشته باشند. به زحمت بشود مقایسه بهتری از تلاشی که ری برای کتاب پیش رویتان صرف کرده، ارائه داد. نویسندگان شطرنجی دائماً ادعا می کنند که آنها صرفاً اطلاعات را منتقل نمی کنند، بلکه به شما نحوه تفکر را می آموزند. بنا به تجربه معلمی خود برایم دردناک است تا آگاهتان کنم که این امر چقدر نایاب است. صادقانه بگویم تصمیم گیری شخصی هر فرد بدون در نظر آوردن مشورتهای دیگران، معمولاً آخرین گام تبدیل شدن به بازیکنی نیرومند است. اما چنانچه شما تا آخر کتاب حاضر را به دقت عمل نمائید، قطعاً در این مورد پیشرفت خواهید کرد و احساس رضایتی ناشی از استادی بهتر در بازی بدست خواهید آورد.

جان واتسن

استاد بین المللی

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج

WWW.ACHMAZSTORE.IR

مقدمه مولف

این کتاب، یک برنامه آموزشی و بهبود بخشی برای شطرنج‌بازان آماتور است. محتوای آن شامل ۶۰۰ تمرین شطرنجی و راه حل آنهاست. شبیه به سایر کتابهای آموزشی شطرنجی هم نیست. در حالی که کتابهای دیگر فقط روی تاکتیکها متمرکز می شوند، این کتاب مباحث زیر را پوشش می دهد:

- تاکتیک
- حمله
- دفاع
- تشخیص تهدید
- بازی متقابل
- گشایش
- فوسط بازی تخصصی شطرنج
- آخر بازی
- فرآیند تفکر
- بازی موضعی
- استراتژی

هر تمرین از یک نمودار وضعیت شطرنجی شکل گرفته است و کار شما یافتن بهترین حرکت است. به شما برای هر وضعیت فقط نوبت حرکت گفته خواهد شد و اطلاع دیگری هم در کار نیست. برای نمونه شما زیرنویسهایی از این قبیل را برای نمودارها نخواهید یافت. " سفید در ۳ حرکت مات می کند " یا " چگونه سیاه می تواند از وضع بی دفاع رخ در a1 بهره‌برداری کند؟ ". قصد من این بوده تا فقط اطلاعاتی را که در جریان یک بازی واقعی وجود دارد برایتان فراهم کنم، جایی که چنین راهنمایی‌هایی نه وجود دارد و نه مجاز است. در واقع هر گونه برنامه

آموزشی هنگامی موثرتر خواهد بود که تا حدود زیادی بتواند شرایط یک رقابت واقعی را شبیه سازی بکند. این یکی از اساسی ترین اصول کتاب حاضر است. به دلایل مشابه، نمودارهای تمرینها بر اساس مضمونها یا دشواریشان نیز دسته بندی نشده اند. ایده کار باز هم این بوده که در یک بازی واقعی، کسی در گوش شما زمزمه نمی کند: "بپا، تو یک چنگال اسب کشنده داری" یا "بهتره یک کم بیشتر روی این حرکت وقت بگذاری، چون از لحاظ سختی یک وضعیت ۴ ستاره است". اکثر کتابهای مسائل شطرنجی کاملاً از تمرینهای تاکتیکی تشکیل شده اند، که این یک نقطه ضعف برایشان محسوب می شود. با دانستن اینکه از همان ابتدا باید به دنبال یافتن یک تاکتیک باشیم، از ارزش تمرین کم می شود. در حقیقت این کار خواننده را تشویق می کند تا خود را با یک فرآیند تفکر کوتاه مدت تطبیق دهد یعنی درست برود سر محاسبه کردن قربانیهایی که نامتعارفند، به جای اینکه راه حل را با مطالعه ماهرانه وضعیت و یافتن سرنخهای آن دریابد. همانطور که اغلب پیش می آید، چنین خواننده ای ممکن است محاسبه یک تاکتیک قابل قبول را پیش از به نتیجه رسیدن متوقف کند (و راه حل داده شده در انتهای کتاب را تأیید کند)، بی آنکه به خود زحمت بازنگری آن راه حل اولیه را بدهد که آیا واقعاً موثر است یا نه. به همین دلیل من شماری از وضعیتهایی را آورده ام که در آنها یک تلاش تاکتیکی وسوسه انگیز هست که به دلایلی چند ناکام می ماند و بهترین حرکت، حرکتی است که با آن کاملاً متفاوت می باشد. در دنیای واقعی، برخی (و شاید هم اکثر) امکانات تاکتیکی، ناقص از آب در می آیند و بنابراین ایجاد عادت بازنگری آنها، ارزش خود را دارد. علاوه بر این، وضعیتهایی را نیز آورده ام که در آنها حریف شما تهدید تاکتیکی دارد و کار شما این است که تهدید را تشخیص دهید و با ابزارهای مناسب دفاعی مقابله کنید.

بعضی از تمرینهای این کتاب مضمونهای تاکتیکی را پوشش می دهند، در حالی که بقیه اصلاً نیازی به گرفتن یک تصمیم تاکتیکی ندارند. این دسته از تمرینها بر مبنای ایده های موضعی شکل گرفته اند، نظیر پایگاهها، خانه های ضعیف، ساختار پیاده ای، سوار سبک قویتر و قربانیهای پوزیسیونی. سایر تمرینها یا درباره آخر بازیهای تئوریک مقدماتی اند که هر شطرنجبازی باید بداند یا نمایش وضعیتهای جالبی هستند که در جریان آخر بازیهای عملی پیش آمده اند. بیشتر آنها نمایانگر مفاهیم مهم آخر بازی از قبیل شاه فعال، تقابل، رخ پشت سر پیاده رونده و پیاده رونده کناری هستند. در مورد آن تعداد از تمرینهای مربوط به گشایش باید گفت که شما را با دانش تخصصی حرکات تئوریک کتابی نیازموده ایم. با وجود این ضروری خواهد بود تا وضعیتهای گشایشی را بر پایه اصول اساسی گشایش، نظیر توجه به مرکز، گسترش و قلعه رفتن اداره کنید. البته در این میان تمرینهایی با مضمون تاکتیکیهای گشایشی و اشتباهات فاحش نیز هست که بایستی با آنها دست و پنجه نرم کنید.

تمرینهای موجود کتاب به صورت تصادفی چیده شده اند و نه از روی مضمون و نه از حیث درجه دشواری نظمی را دنبال نمی کنند. در نهایت، یافتن بصیرت در مورد اینکه چقدر وقت و انرژی برای یک وضعیت خاص باید صرف کرد، مهارت ارزشمندی در جریان یک بازی واقعی خواهد بود. دامنه تمرینها از حد بسیار ساده تا خیلی دشوار را در بر می گیرد، اما اغلب در رده متوسط جا می گیرند. من برای اشاره، درجه سختی را در بخش راه حل (و نه البته در نمودارهای تمرینها) از یک تا چهار ستاره آورده ام تا تقریباً نشان دهنده درجه دشواری آنها باشد.

از آنجایی که این تمرینها با هیچ راهنمایی غیر طبیعی همراه نیستند، کار بر روی آنها فرآیند انتخاب حرکت را به شکلی کاملتر و واقعی تر القا می کند. تمرینها فرصتهایی را فراهم می آورند تا آنها را برای تقویت دید تاکتیکی، فهم پوزیسیونی، دانش

تئوریکی و قضاوت شهودی به شیوه ای یکپارچه و کل نگر به کار گیرید. به علاوه، آنها توانایی شما را در پیش بینی ایده های حریف، محاسبه شاخه ها و ارزیابی دقیق وضعیتهای حاصله افزایش می دهند.

شما می بایست موافق با حال و هوای این کتاب سعی کنید تا هر مسئله ای را مستقیماً از روی نمودارش حل کنید یا وضعیت ابتدایی را روی صفحه بچینید، اما تجزیه و تحلیلها را به صورت ذهنی و بدون حرکت مهره ها انجام دهید. حتی می توانید از یک ساعت استفاده کنید تا عامل زمان را نیز در نظر آورده باشید، مثلاً به خود بگوئید، برای هر صفحه که شامل شش نمودار است، نیم ساعت وقت می گذارم. در یک کلام، این تمرینها به شما کمک می کنند تا به پرورش طیف کامل مهارتهایی که برای موفقیت در بازی عملی بدانها نیاز دارید، پردازید. با این همه شما فوراً باز خورد سازنده ای با انتخاب هر حرکتی دریافت می کنید. به علاوه، این تمرینها شما را در تماس مستقیم با گنجینه مضمونها و ایده های شطرنجی قرار می دهد که احتمال دارد در بازیهای شخصی خودتان با همه آنها روبرو نشوید.

درستی راه حلها را با شماری از برنامه های کامپیوتری نیرومند سنجیده ایم. شاخه اصلی هر راه حل با حروف سیاه نمایش داده شده است. گاهی شاخه اصلی بهترین دفاع را از لحاظ عینی ذکر نمی کند بلکه "قابل قبول ترین مقاومت موجود" را به نمایش می گذارد. برای مثال، بهترین دفاع در برابر یک ترکیب تاکتیکی ممکن است رضایت دادن به از دست رفتن اسبی در حرکت دوم باشد، اگرچه با اجرای مقاومتی موجه امکان دارد مدافع پنج حرکت دیگر ادامه داده، آنگاه رخی را از دست دهد. این رویکرد کمک به توضیح شاخه های مرتبط می کند و مطابقت دقیق تری با شیوه تفکر اکثر انسانها دارد. در برخی تمرینها، به ویژه آنهایی که مضمون موضعی یا استراتژیکی دارند، به ناچار با عامل ذهن پسندانه طرف هستیم. در حالی که در این مورد ممکن است بیش از یک حرکت قابل قبول وجود داشته

باشد، من سعی کرده ام تا آن یکی را برگزینم که پاسخگوی ضروریات وضعیت به صورت مقتضی باشد.

سرانجام اینکه، مجموعه تمرینهای کتاب با ویژگی خطیر دیگری نیز متمایز شده است: اکثریت اعظم این وضعیتهای آماتورها گرفته شده است (برای نمونه های بازی موضعی، در اصل من به بازیهای استادان متکی بوده ام). حالا این امر چه اهمیتی دارد؟ ما آماتورها شاخه های گشایشی متنوع تری را نسبت به استادان به کار می گیریم که بعضی از آنها در بالاترین سطوح، نادرست تلقی می شوند (و در حقیقت برخی هم در هر سطحی نادرست هستند!). ما کاملاً حق به جانب به بازی تا آخر کار در وضعیتهایی ادامه می دهیم که حرفه ایها آنها را باخت مسلم فرض کرده، رها می کنند. ما بیشتر اشتباه می کنیم، ما اشتباههای بدتری می کنیم و اشتباههایی از انواع مختلف را مرتکب می شویم. وضعیتهای برگرفته شده از بازی استادان نمونه عالی هماهنگی نیروها و فعال بودن آنهاست. اما در بازیهای ما خیلی عجیب نیست که هر دو بازیکن مهره هایشان را به طور ناشیانه ای مستقر کرده یا نتوانسته باشند طرحهای مطابق با مقتضیات وضعیت را پیگیری کنند. رودولف اشپیلمان یکبار به شوخی گفت: "من می توانم ترکیبهای آلمخین را به خوبی او بینم، فقط نمی توانم به وضعیتش دست پیدا کنم." اشپیلمان استادی در رده جهانی بود و کلام او برای بقیه ما می تواند چشم انداز دشواریها و رنجی را که در سطوح پائین تر باید متحمل شویم، ترسیم کند.

به تمام این دلایل، وضعیتهایی که شما در صفحات پیش رو خواهید یافت به آنهایی که در سایر کتابهای تمرین شطرنجی هستند، شباهتی ندارند. آنها کم و بیش گستره وسیع چالشها و فرصتهایی را در بر می گیرند که ما آدمهای عموماً عادی در پشت میز شطرنج، در راه طولانی خویش به سوی پیشرفت و موفقیت با آن مواجهیم.

مطالعه دقیق این کتاب باعث کسب مهمترین مهارت شطرنجی شما خواهد شد:
به قدرت اندیشه خود در رویارویی با مسائل ایمان پیدا می کنید.

جان واتسن

فرزین

فروشگاه: خیابان انقلاب، ابتدای خیابان دانشگاه، شماره ۱۷۴ تلفن: ۶۶۴۶۲۴۰۶